

ACADEMIA ROMÂNĂ

„Dezvoltarea capacității Ministerului Educației Naționale de monitorizare și prognoză a evoluției învățământului superior în raport cu piața muncii”, cod SIPOCA 3

Rezultat R4: Analiză realizată privind eficiența și eficacitatea instituțiilor de învățământ superior din perspectiva de a elabora prognoze

Modul 4: Analiză privind rapoartele anuale ale rectorilor și cartele universităților pentru regiunea EST

- rezumat -

Elaborată de către autor:

Expert evaluare 4

Dorin JULA

Reformarea sistemelor de educație nu este o problemă doar a României: într-un raport al Forumului Economic Mondial se constată faptul că există, pe plan mondial, un decalaj între sistemele educaționale actuale și cerințele pieței muncii¹.

Obiectivul principal al studiului constă în "evaluarea și analiza eficienței și eficacității instituțiilor de învățământ superior din perspectiva elaborării unor prognoze bazate pe documente relevante elaborate de managementul universitar" (cf. *Fișei de obiective* pentru rezultat R4, modulul 4). **Obiectivul specific** urmărit a fost "analiza, din punct de vedere funcțional, a eficienței și eficacității instituțiilor de învățământ superior din perspectiva elaborării unor prognoze privind identificarea competențelor de nivel înalt solicitate de angajatori, pe termen mediu și lung, pentru competențe în domenii cu potențial de dezvoltare" (cf. *Fișei de obiective* pentru rezultat R4, modulul 4). Ca **instituții țintă** pentru studiu au fost analizate cele 10 universități de stat civile din regiunile de Est și Sud-Est.

Ca **metodologie de cercetare**, au fost examinate documentele relevante elaborate de managementul universitar (carta universității, rapoartele anuale ale rectorilor privind starea universității, planul strategic, regulamentele privind asigurarea calității, regulamentul privind inițierea, aprobarea, monitorizarea, îmbunătățirea și evaluarea periodică a programelor de studii, regulamentele de organizare și funcționare a diferitelor entități din structura universității ș.a.). De asemenea, anumite particularități, identificate în documentele respective au fost discutate cu reprezentanți ai universităților. Discuțiile (interviurile) au fost semi-structurate, în sensul că au existat atât probleme comune pentru toate universitățile, cât și probleme specifice anumitor domenii de studiu, ceea ce a impus o anumită flexibilitate pe parcursul discuțiilor. Analiza problemelor s-a realizat pornind de la cadrul legislativ-normativ referitor la învățământul superior din România și din perspectiva abordărilor recente din literatura de specialitate (rapoarte ale instituțiilor naționale și internaționale interesate/implicate în problemele educației, articole din literatura de specialitate). Metodologia de cercetare avută în vedere a fost structurată în funcție de **activitățile relevante desfășurate**: (a) "evaluarea eficienței și eficacității instituțiilor de învățământ superior din perspectiva elaborării unor prognoze bazate pe documente relevante elaborate de managementul universitar cu impact asupra: (a1) ofertelor educaționale ale universităților; (a2) inserției absolvenților pe piața muncii; (b) inventarierea și analiza strategiilor / intervențiilor relevante pentru obiectivul principal, dezvoltate pentru sistemul de învățământ

¹ World Economic Forum, 2017. *Realizing Human Potential in the Fourth Industrial Revolution*. White Paper, World Economic Forum's System Initiative on the Future of Education, Gender and Work, Geneva. p.7 Accesat 12.07.2017, http://www3.weforum.org/docs/WEF_EGW_Whitepaper.pdf

superior, cu impact asupra ofertelor educaționale la nivelul universităților și asupra inserției absolvenților pe piața muncii; (c) analiza documentelor relevante elaborate de managementul universitar (rapoartele anuale ale rectorilor, cartele universităților și alte documente), din perspectiva elaborării unor prognoze privind identificarea competențelor de nivel înalt solicitate de angajatori, pe termen mediu și lung, în domenii cu potențial de dezvoltare" (cf. *Fișei de obiective* pentru rezultat R4, modulul 4).

Lucrarea este structurată pornind de la obiectivele menționate. În prima parte este prezentată oferta educațională a universităților din regiunea Est (conform clasificării din proiect, respectiv regiunile de dezvoltare Nord-Est și Sud-Est, conform clasificării statistice naționale) și este analizată problema adaptării curriculei (structura programelor, competențe specifice și transversale) la cerințele pieței muncii, așa cum rezultă din documentele instituționale. De asemenea, am analizat modul de formulare a ofertei educaționale și procedurile de inițiere a unor noi programe de studii.

În regiunea Nord-Est, numărul studenților la licență a scăzut între 2010 și 2015 cu aproape 15 mii de studenți (-22.8%). Din această scădere, 63% este localizată în Iași, 21% în Suceava (circa 14.2% din studenți, în 2010) și 10% în Bacău (diferențele până la 100% sunt înregistrate în Botoșani și Neamț). În regiunea Sud-Est, scăderea (-8 mii de studenți) a fost comparabilă ca ritm (-22.2%) cu dinamica înregistrată în regiunea de Nord-Est. Aproape 59% din această scădere este localizată în Constanța și 38% în Galați (diferența de 3% este în Brăila, Buzău și Vrancea). Tendințele de reducere a numărului de studenți sunt explicate atât prin factori externi sistemului de învățământ (migrația tinerilor, scăderea numărului de absolvenți din învățământul liceal, cu diplomă de bacalaureat, sărăcirea populației), cât și prin factori interni sistemului: restructurările operate în oferta educațională (ca domenii de studii, specializări și programe), implementarea sistemului Bologna începând din 2005 (care a dus la reducerea duratei studiilor de licență), concurența universităților din străinătate. De altfel, creșterea numărului de studenți străini la universitățile din România, a numărului de studenți cu taxă și creșterea controlată a taxelor de școlarizare sunt văzute de universități ca modalități de realizare a obiectivelor din cadrul *strategiei financiare*.

Universitățile din regiunile Est și Sud-Est, analizate în prezentul studiu, sunt preocupate de asigurarea **dinamicii domeniilor și a programelor de studii**, pentru a răspunde cerințelor pieței muncii, la nivel mondial, european, național și regional. Lansarea noilor programe de studii universitare se realizează pe baza unei analize de oportunitate, care să identifice nevoile de

instruire specifică domeniului abordat (inițierea programului de studii are la bază o analiză a pieței forței de muncă, sau o solicitare din partea mediului economic sau social), compatibilitatea cu programe similare din țară și din străinătate și posibilitățile de instruire ale universității de a organiza și coordona programul de studii (în raport cu resursele, misiunea, strategia și obiectivele specifice ale universității, reglementările naționale și internaționale).

Universitățile au urmărit **aplicarea reformei curriculare** prin introducerea în planurile de învățământ a unor discipline noi și actualizarea conținutului disciplinelor existente, cu respectarea standardelor naționale de referință în stabilirea competențelor (transversale și profesionale) specifice programului de studiu și corelarea curriculei cu programele similare de la universități de top din țară și din străinătate, consultarea angajatorilor, investigarea beneficiarilor, analiza pieței muncii, analiza tendințelor de evoluție a domeniului. În acest sens, *acordă prioritate acelor programe care se dovedesc a fi performante financiar și sunt solicitate de piața muncii* și urmăresc dezvoltarea unor relații stabile cu piața muncii. De asemenea, universitățile urmăresc implicarea comunității *Alumni* în activitățile și procesele de definire a competențelor și a programelor de studii universitare pentru adaptarea la nevoile pieței muncii. Într-o abordare dinamică, universitățile propun absorbția locurilor de la specializările la care s-a sistat activitatea spre cele eficiente și adaptarea direcțiilor de formare în cadrul învățământului de licență în funcție de opțiunile și dezideratele potențialilor candidați, dar și în strânsă corelație cu cerințele de pe piața muncii.

Preocuparea privind **inserția profesională a absolvenților de învățământ superior** este comună tuturor țărilor din Uniunea Europeană. În general, activitatea de urmărire și înregistrare a inserției profesionale a absolvenților este, la nivelul universităților, în sarcina *Centrelor de Consiliere și Orientare în Carieră*. Evident, există o mare incertitudine în ceea ce privește anticiparea absolvenților care vor avea succes pe piața muncii. Aceasta deoarece, "factorii greu de anticipat, sau șansa pură joacă un rol important în găsirea unui loc de muncă pentru viitorii absolvenți"². Prin definirea misiunii, universitățile își asumă rolul de a asigura absolvenților, prin oferta educațională, *șanse reale în competiția pe piața muncii*, iar printre obiective, dezvoltarea "unor relații stabile cu piața muncii, în vederea adaptării programelor educaționale din universitate la nevoile unităților economice și pentru asigurarea unei bune inserții profesionale a absolvenților". De altfel, printre principiile fundamentate pe care se bazează funcționarea

² Krueger, A. B., & Wu, S. (2000). Forecasting Job Placements of Economics Graduate Students. *The Journal of Economic Education*, 31(1), 81-94.

universităților este menționat *principiul incluziunii profesionale a absolvenților*. Deoarece absolvenții universităților naționale se vor confrunta cu un context internațional caracterizat prin *mobilitatea în expansiune*, universitățile urmăresc oferirea unor programe educaționale corelate cu cerințele pieței europene și internaționale a forței de muncă. Ca măsuri pentru realizarea acestui obiectiv strategic universitățile își propun inițierea de acorduri cadru cu angajatorii tradiționali din regiune, pentru asigurarea bazelor de practică și ca mijloc de identificare a unor posibile plasamente pe piața muncii pentru absolvenții universității. De asemenea, universitățile sunt interesate de susținerea *inițiativelor antreprenoriale* ale studenților, inclusiv prin acordarea de consultanță pentru înființarea de firme. Totodată, universitățile propun colaborarea cu *Agențiile Județene de Ocupare a Forței de Muncă* și crearea unui sistem automat de transmitere prin e-mail către studenți și absolvenți a ofertelor de muncă disponibile. La fel, ca acțiuni de sprijinire a inserției profesionale, universitățile preconizează realizarea unui schimb de bune practici între toate facultățile și structurile la nivelul cărora există experiențe pozitive în ceea ce privește derularea de activități pentru cunoașterea nevoilor pieței și a cerințelor angajatorilor.

Inserția profesională a absolvenților este urmărită prin anchete anuale, de obicei realizate de *Departamentele (comisiile) de consiliere profesională*, iar rezultatele acestor anchete sunt incluse în *Raportul rectorului privind starea universității*.

În ceea ce privește **desfășurarea unor activități previzionale pentru dezvoltarea universității prin oferte educaționale în domenii cu potențial de creștere**, au fost analizate comparativ documentele relevante ale universităților din regiunile Est și Sud-Est, pentru a identifica eventualele preocupări instituționale referitoare la elaborarea unor analize prospective în domeniul specific și existența unor entități în structurile academice sau funcționale, capabile să dezvolte astfel de analize. Ca instituție de specialitate, la nivel național, există *Consiliul Național de Statistică și Prognoză a Învățământului Superior (CNSPIS)*, ca organism consultativ al Ministerului Educației Naționale. La nivelul universităților nu există o structură funcțională cu atribuții speciale referitoare la prognoza evoluției învățământului superior (a cererii pentru / a ofertei de servicii educaționale). Universitățile recunosc necesitatea realizării unor prognoze ca un instrument de fundamentare a strategiilor pe termen mediu și lung, atât pentru "atenuarea discrepanțelor" între oferta educațională a universităților și cererea de muncă superior calificată, cât și pentru scopuri care țin de managementul resurselor de muncă și a altor resurse interne ale universităților. *Această ultimă idee (utilizarea prognozelor în dimensionarea structurilor academice) nu este prezentă în documentele instituționale relevante ale universităților, dar a fost*

iterată frecvent în discuțiile – interviurile – schimburile de păreri cu reprezentanții universităților.

În privința "**eficacității** instituțiilor de învățământ superior din perspectiva elaborării unor prognoze", menționăm faptul că în structura universităților nu există deocamdată entități (comisii, consilii, unități, birouri, oficii etc.) cu atribuții în domeniul desfășurării de activități previzionale. Dar, prin aplicarea principiului autonomiei universitare, Universitățile au dezvoltat un cadru de reglementare care permite construirea unor structuri instituționale care să preia sarcina realizării de prognoze (prin *Carta universitară, regulamentele de organizare și funcționare a structurilor universitare și alte regulamente*). Aceste entități ar putea fi organizate fie prin dezvoltarea unor structuri existente (ex. *Consiliul pentru strategie și dezvoltare, Unitatea de analiză și gestiune previzională a solicitărilor pieței muncii, Centre INSERT, Departamentul strategie și dezvoltare instituțională* ș.a.) sau prin atribuirea de obiective și sarcini specifice în domeniul prognozei, fie prin înființarea unor astfel de unități. De asemenea, există structuri care să coordoneze și să monitorizeze activitățile respective (*comisia de specialitate a Senatului pentru strategii și dezvoltare instituțională, Comisia didactică și de calitate a Senatului, Comisia de Orientarea Profesională a Studenților* ș.a.). Universitățile propun constituirea unor comisii de lucru consultative (nepermanente) pentru elaborarea de analize și propuneri vizând dezvoltarea sustenabilă a universității, sau organizarea de seminarii la care sunt invitați analiști economici ce pot prezenta situații (și) previzionări în piața forței de muncă. De asemenea, considerăm că universitățile pot valorifica *analiza anuală și în dinamică, pe facultăți și programe de studii a rezultatelor obținute din anchetele referitoare la gradul de inserție pe piața muncii și la rata inserției de succes* în scopul derulării unor activități previzionale legate de adaptarea *curriculei universitare* la cerințele pieței muncii și dezvoltarea universității prin oferte educaționale în domenii cu potențial de dezvoltare. Concret, prin analize financiare și de oportunitate ar putea fi conceput un plan de restructurare și re poziționare a programelor de studii, eventual prin realocarea locurilor între programe.

Considerăm că **eficiența strategiilor** și activităților realizate de universități cu impact asupra adaptării curriculei universitare la cerințele pieței muncii și asupra inserției absolvenților, (strategii și activități fundamentate prin dezvoltarea unor analize prospective) a fost limitată de lipsa unor preocupări permanente și sistematice (universitățile abordează astfel de probleme doar atunci când elaborează strategiile pe patru ani) și de inexistența unor structuri instituționale specializate.